

МОТИВАЦІЙНА СКЛАДОВА ДОБРОЧИННОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В КОНТЕКСТІ СОЦІАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ

*Стрельнікова О.О., к. соц. н.
Харківський національний педагогічний університет
імені Г. С. Сковороди*

Системна криза, що є характерною для сучасного українського суспільства, приводить до суттєвих змін у соціально-політичній, соціально-економічній, соціально-культурній та інших його підсистемах. У сучасному українському суспільстві кількість осіб та організацій, котрі через певні причини опинилися у складних умовах життя, постійно зростає, що в свою чергу обумовлює звернення з новою силою до реалізації усіх видів добродійної діяльності. Набуває стрімкого поширення волонтерство, як складова частина добродійності, бурхливого розвитку зазнає спонсорство, а разом з ними актуалізуються усі форми надання добродійної допомоги. До реалізації добродійної діяльності долучаються й суб'єкти підприємництва через участь у здійсненні різноманітних добродійних заходів та програм. У зв'язку з цим постає питання про формування та розвиток соціальної відповідальності як системної якості у всіх соціальних суб'єктів: бізнесу, держави та НКО.

На думку українських дослідниць А. Андрющенко та І. Вітківської, під соціальною відповідальністю виступає відносно самостійний її різновид, котрому притаманні специфічні риси – «йдеться про специфічні характеристики, які віддзеркалюють міру, ступінь прийняття будь-яким соціальним суб'єктом, групою соціально-значущих цілей суспільства, готовність до виконання взаємних прав і обов'язків у процесі сумісної діяльності з метою не нанесення збитку усталеному розвитку як суспільства в цілому, так і окремим спільнотам, особистостям. Це – надання переваги інтересам широких верств населення, навіть коли вони не співпадають з інтересами особистості, або референтної групи»[1, с. 43]. Для індивіда, підприємця, залученого до добродійної діяльності, вони стають внутрішнім збудником, основою його мотивації. За таких умов можна сказати про необхідність дослідження мотиваційної складової, що лежить в основі прийняття рішення щодо залучення до добродійної діяльності.

В цілому чинники, що лежать в основі будь-якої діяльності, можна диференціювати, виходячи з їхньої моральної складової [2]. У відповідності до моральної цінності, на котрій ґрунтується добродійність, прийнято розрізняти альтруїстичну та егоїстичну добродійну дію або діяльність. Нагадаємо, що окрему дію, котра спрямована на надання добровільної та безкорисливої допомоги нужденним особам або організаціям, з метою виконання ними соціально-значущих функцій, ми розглядаємо як складову частину добродійної діяльності. «Дія визначається як універсальний складник зовнішнього процесу діяльності. Соціальна дія — одна з основних категорій соціології; людська діяльність розглядається як сукупність невизначеної кількості дій відокремлених індивідів, а кожна з таких індивідуально вмотивованих дій являє

собою одиницю (першоелемент) діяльності. Виходячи з розуміння дії як складника діяльності, ми вважаємо за можливе розглядати добродійність дещо ширше, ніж це прийнято у науковій літературі, а саме і як дію, що здійснюється добровільно та безкорисливо особами чи організаціями з метою надання матеріальної, фінансової, інтелектуальної та інших видів допомоги....» [3, с. 75]. Отже, якщо в основі діяльності з надання добродійної допомоги лежить альтруїстичний мотив, то доцільно говорити про діяльність найвищого морального рівня. Люди починають реалізовувати альтруїстичну дію, спираючись на усвідомлення її піднесеності, віру у цінність, власне, дії, виходячи з бажання удосконалити оточуючий світ та умови життєдіяльності нужденних осіб та організацій. Така дія взагалі, й добродійна зокрема, не ставить на меті досягнення певних приватних корисних інтересів, чи здобуття різних видів капіталу, не може становити собою будь-яке поле для здійснення маніпулятивних технологій, тощо.

Наявність егоїстичної складової неминуча у будь-якій мотивації, починаючи з моменту засвоєння та сприйняття людиною соціальних норм. Власне, з цього моменту відбувається знайомство особистості з методом заохочення та покарання, формується уявлення щодо набору санкцій, котрі застосовуються з метою профілактики та попередження поширення соціально несхвалюваної поведінки.

Отже, теоретичний аналіз особливостей мотиваційної складової добродійної діяльності в контексті формування соціальної відповідальності засвідчив, що вона водночас складається з егоїстичного та альтруїстичного компонентів. Ці компоненти поєднуються різними способами та мають прояв у діапазоні від прагнення допомагати іншим, бути корисним суспільству до отримати певну користь для власної особи чи організації. Варто наголосити, що дійти висновку про егоїстичну чи альтруїстичну добродійну дію в цілому, можна лише за допомогою співвіднесення її егоїстичного та альтруїстичного компоненту, за ступенем значущості одного з них у межах конкретної благодійної дії або діяльності. Однак необхідно визнати: від того, що соціально позитивна дія здійснюється переважно за корисними мотивами, соціальна цінність, власне, дії та значущість добродійної діяльності знижується.

Література:

1. Андрющенко А.І., Вітковська І.М. Соціальна відповідальність: теоретико-методологічний аспект. «*SOCIOПРОСТІР: міждисциплінарний електроний збірник наукових праць з соціології та соціальної роботи*. 2009. Вип. 8. С. 41-44. URL: <https://periodicals.karazin.ua/socioprostir/article/view/12777> (дата звернення: 30.10.2021).
2. Ильин Е. П. Психология помощи. Эгоизм, альтруизм, эмпатия. 2013. СПб: Питер. 304 с.
3. Стрельникова О.О. Добродійна діяльність у вимірі теорії соціальної дії. *Вісник Одеського національного університету*. 2013. Т. 18. Вип. 3 (19). С. 72-76.